

Strategije iskanja knjižničnega gradiva 3: blok za vsebinsko analizo v formatu COMARC

Strategies of searching for library materials 3: block for subject cataloguing in COMARC format

> Marija Kobal
>> Mateja Ločniškar - Fidler
>>> Nevenka Pečavar
>>>> Tatjana Arnuš

Izvleček

V tretjem delu prispevka Strategije iskanja knjižničnega gradiva izpostavljamo polja in podpolja, ki so v formatu COMARC namenjena vsebinski analizi knjižničnega gradiva, ter ustrezne iskalne predpone. Predstavljene so predmetne oznake glede na ključno vsebino in vrstilci Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK), s katerimi opredelimo ter v knjižnični sistem uvrstimo posamezno delo. V COBISS/OPAC-u lahko v ukaznem načinu iskanja poiščemo posamezna dela v knjižnični zbirki glede na vrste predmetnih oznak in vrstilce UDK, ki jih v procesu bibliografske obdelave vnesemo v knjižnični katalog. Za uspešnost iskalne strategije je pomembno poznavanje strukturirane vsebinske obdelave v vzajemnem knjižničnem katalogu. Teoretični del dopolnjujejo primeri iz vzajemnega kataloga COBIB.

Ključne besede

knjižnice, bibliografska obdelava, COBISS/OPAC, vsebinska obdelava, predmetne oznake, Univerzalna decimalna klasifikacija, iskanje informacij, informacijsko poizvedovanje, ukazno iskanje, predpone

UDK 025.355:025.4.03

Abstract

The third part of the paper on search strategies places emphasis on COMARC format fields and subfields for subject cataloguing together with the pertaining search prefixes. We present subject headings related to key content and to Universal decimal Classification (UDC) numbers which define a work and help place it in the library system. COBISS/OPAC enables to search for individual works according to types of subject headings and to UDC numbers which have been entered in the catalogue during processing. Search strategy success depends on the knowledge of the structure of content analysis in the union catalogue. Theoretical part is complemented by examples from the union catalogue COBIB.

Keywords

libraries, bibliographic processing, COBISS/OPAC, subject cataloguing, subject headings, Universal decimal Classification, information retrieval, information searching, expert searching, prefixes

1 Uvod

Vsebinska obdelava v formatu COMARC poteka na več nivojih. V prvih dveh prispevkih o strategijah iskanja knjižničnega gradiva¹ smo že predstavili iskanje po bloku za

¹ Ločniškar - Fidler, M., Kobal, M., Pečavar, N., Arnuš, T. (2013). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: bloka za identifikacijo gradiva in kodirane podatke v formatu COMARC. Šolska knjižnica, letn. 23, št. 3/4, str. 132–151. Ločniškar - Fidler, M., Kobal, M., Pečavar, N., Arnuš, T. (2014). Strategije iskanja knjižničnega gradiva 2: blok glavnega opisa, blok za opombe, povezovanje, sorodne naslove in za podatke o odgovornosti v formatu COMARC. Šolska knjižnica, letn. 24, št. 1, str. 4–16.

kodirane podatke (1XX), kjer so z vsebino povezani šifrirani podatki o jeziku besedila, vrsti vsebine in literarni zvrsti ter namembnosti, ter po bloku za opombe (3XX), kjer je polje 330 namenjeno vpisu anotacije oz. povzetka vsebine literarnega dela, polje 334 pa vpisu literarne nagrade, ki jo je avtor za obdelani naslov prejel in je povezana z vrednotenjem vsebine določenega dela.

Vsebinska analiza v bloku 6XX dopolnjuje formalno bibliografsko obdelavo s podatki o vsebini posameznih del. Bibliografskim enotam pri vsebinski analizi določimo predmetne oznake in vrstilce Univerzalne decimalne klasifikacije (UDK). Za predmetno označevanje uporabljamo izraze iz Spletnega splošnega slovenskega geslovnika (SSSG),² Splošnega geslovnika COBISS.SI (SGC)³ in lokalnih sistemov predmetnih oznak ter iz ustreznih splošnih in terminoloških slovarjev. Vrstilce UDK oblikujemo na podlagi 3. elektronske izdaje UDCMRF 2011⁴ in priročnika Univerzalna decimalna klasifikacija (2006).

V prispevku so predstavljeni predmetne oznake in vrstilci UDK, ki jih lahko s pomočjo predpon z ukaznim načinom iskanja v COBISS/OPAC-u poiščemo ter tako uporabnikom pomagamo poiskati knjižnično gradivo glede na iskano vsebino. Iskalna strategija je odvisna od podatkov, s katerimi oblikujemo iskalno zahtevo, zato je pomembno poznavanje možnosti, ki nam jih omogoča format COMARC oz. vzajemni knjižnični katalog COBISS/OPAC.

V nadaljevanju so predstavljena posamezna polja 600/610 za predmetno označevanje ter polje 675, ki je namenjeno vrstilcem UDK. Poudariti moramo, da je **iskanje po vsebini povezano z ustrezno vnesenimi predmetnimi oznakami in vrstilci UDK v posamezna polja za vsebinsko analizo tako v lokalnem kot v vzajemnem katalogu**. Pri posameznih iskalnih predponah so iz vzajemnega kataloga COBIB podani primeri vsebinske obdelave v formatu COMARC s pripadajočimi iskalnimi zahtevami. Priložen je abecedni seznam predpon.

2 Blok za vsebinsko analizo – predmetne oznake

Pri oblikovanju predmetnih oznak in predmetnih nizov upoštevamo splošna navodila (Šauperl, 2000; Splošni slovenski geslovník, 2002) ter posebna pravila za oblikovanje predmetnih oznak za leposlovje (Kovač, 2006). Za vsebinski opis videofilmov upoštevamo geslovník in navodila, objavljena v zborniku Knjižnice za prihodnost (Kovač, 2007).

Bibliografskim enotam pri vsebinski obdelavi vnesemo:

- strukturirane predmetne oznake (600–609),
- nesprejete oblike predmetnih oznak (960–969),
- prosto oblikovane predmetne oznake (610) in
- vrstilce UDK (675).

Predmetne oznake so izrazi, ki z eno besedo ali besedno zvezo povzemajo vsebino bibliografske enote. Lahko jih povezujemo v predmetni niz, ki vsebuje predmetno značnico⁵ in predmetna določila. Predmetne oznake v vlogi predmetnih značnic so podrobneje predstavljene v poglavjih od 2.1 do 2.8.

² <http://www.nuk.uni-lj.si/sssg/>

³ <http://cobiss6.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=BASP&bno=506&id=1204054476411411>.

⁴ <http://udcmrf2011.nuk.uni-lj.si/GlavnaTabela.aspx#>.

⁵ Imenovana tudi izhodiščna predmetna oznaka.

PREDMETNA ZNAČNICA	PODPOLJA	ISKALNA PREDPONA
osebno ime	600\$a\$b\$c\$d\$f	PN=
ime korporacije	601\$a\$b\$c\$d\$e\$f	CS=
rodbinsko ime	602\$a	FN=
naslov	605\$a\$i	TS=
tema	606\$a	TN=
zemljepisni pojem	607\$a	GN=
časovno obdobje	608\$a	CH=
oblika, vrst bibliografske enote	609\$a	FS=

Slika 1: Predmetne značnice

Predmetna določila dopolnjujejo katero koli od zgoraj navedenih predmetnih značnic in skupaj z njimi tvorijo predmetni niz.

Iskalne predpone za predmetne značnice so različne, iskalne predpone za predmetna določila pa so enotne, in sicer je za tematsko določilo iskalna predpona **DX=** (*angl.* Topical subdivision), za zemljepisno določilo **DY=** (*angl.* Geographical subdivision), za časovno določilo **DZ=** (*angl.* Chronological subdivision) in za oblikovno določilo **DW=** (*angl.* form subdivision). Pri netiskanem gradivu z oblikovnim določilom vedno pojasnimo, na katerem mediju oz. nosilcu je določeno gradivo: analogno, digitalno in elektronsko. Sprejeti izrazi so: Zvočne kasete, Gramofonske plošče, CD-plošče, Videokasete, Video DVD-ji, BD-ji, CD-ROMi, DVD-ROMi, DualDisc (primer iskanja:dw=video dvd-ji).

PREDMETNA DOLOČILA	PODPOLJA	ISKALNA PREDPONA
Tematsko	600\$x-609\$x	DX=
Zemljepisno	600\$y-609\$y	DY=
Časovno	600\$z-609\$z	DZ=
Oblikovno	600\$w-609\$w	DW=

Slika 2: Predmetna določila

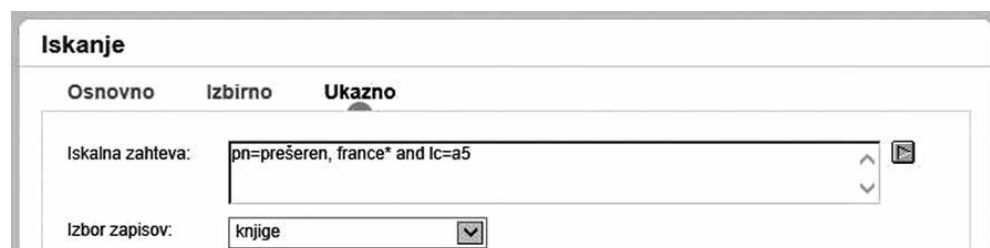
Predmetne oznake (predmetne značnice in predmetna določila) v poljih 600–609 pišemo z veliko začetnico, nesprejete oblike predmetnih značnic pa pišemo praviloma z malo začetnico v polja 960–969, upošteva pravopisna pravila. Pri oblikovanju iskalne zahteve velika začetnica ni pomembna.

2.1 Osebno ime kot predmetna oznaka – 600: PN=

Osebno ime kot predmetno značnico vnašamo po katalogizacijskih pravilih. V posamezna podpolja vnesemo naslednje podatke: v 600\$a priimek oz. osebno ime, podpolje 600\$b osebno ime; sestavni deli so lahko še dodatki k imenu (600\$c), vrstilni števec (600\$d) in letnice rojstva/smrti (600\$f). Mitološkim, legendarnim in literarnim osebam dodamo kvalifikator, npr. Lepa Vida (ljudska junakinja). Iskalna predpona za osebno ime kot predmetno značnico je **PN=** (*angl.* personal name). Osebno ime kot predmetno značnico lahko podrobneje opredeljujejo predmetna določila v podpoljih 600\$x\$y\$z\$w in skupaj z njo tvorijo predmetni niz.

600	1	1	aPrešeren	bFrance	f1800-1849	wBiografski romani	2NUK
------------	---	---	-----------	---------	------------	--------------------	------

Slika 3: Prikaz osebnega imena kot predmetne oznake (priimek in ime)

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

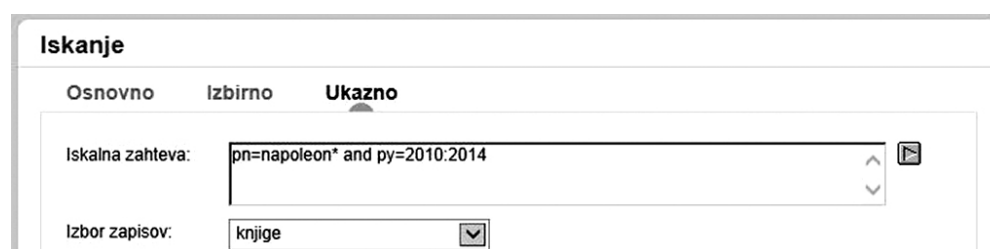
Iskalna zahteva: pn=prešeren, france* and lc=a5

Izbor zapisov: knjige

Slika 4: Primer ukaznega iskanja leposlovnih del o Francetu Prešernu v povezavi z iskalno predpono za literarno vrsto (lc=) in kodo (a5 – življenjepisni roman).

600 1 0 aNapoleon dl cfrancoski cesar f1769-1821 xV mladinskem leposlovju 601 2NUK

Slika 5: Prikaz osebnega imena kot predmetne oznake (imena vladarjev, papežev itn.)

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva: pn=napoleon* and py=2010:2014

Izbor zapisov: knjige

Slika 6: Primer ukaznega iskanja del o Napoleonu z omejitvijo na izdaje monografskih publikacij med letoma 2010 in 2014

600 1 1 aLepa Vida (ljudska junakinja) xV leposlovju 2NUK

Slika 7: Prikaz ljudske junakinje kot predmetne oznake

Iskanje

Osnovno Izbirno **Ukazno**

Iskalna zahteva: pn=lepa vida*

Izbor zapisov: vse gradivo (tudi e-viri)

Slika 8: Primer ukaznega iskanja del o ljudski junakinji Lepi Vidi

Podobno lahko poiščemo tudi mitološke junake (pn=*mitološki junak) in literarne junake (pn=*literarni junak).

Kadar pri iskanju izhajamo iz priimka in osebnega imena oz. iz osebnega imena, iskalno zahtevo vedno zaključimo z zvezdico, npr.: pn=jančar, drago*, pn=kekec*.

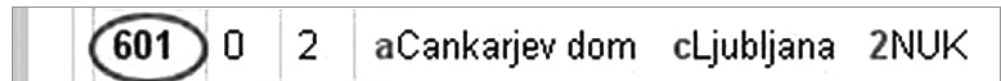
Iskanje po imenu kot predmetni oznaki je primerno takrat, kadar iščemo dela, ki govorijo o pisateljih, umetnikih, znamenitih osebnostih, literarnih in mitoloških junakih idr. S takim načinom iskanja lahko informator dobi natančnejši seznam najdenih zapisov o določeni osebi za pripravo referatov ali učnih vsebin tako za učence in dijakke kot tudi za učitelje in profesorje.

2.2 Ime korporacije kot predmetna oznaka – 601: CS=

Pri korporacijah zabeležimo naslednje podatke: ime korporacije (601\$a), ime podrejene korporacije (601\$b), dodatek k imenu (601\$c), zaporedno številko sestanka

(601\$d), kraj sestanka (601\$e) in letnico sestanka (601\$f) ter jo vsebinsko dodatno opredelimo s predmetnimi določili (601\$x\$y\$z\$w) in tako skupaj z njimi tvorimo predmetni niz.

Imena umetniških skupin podrobneje pojasnimo z ustreznim kvalifikatorjem, npr.: OHO (umetniška skupina), Metallica (glasbena skupina). Iskalna predpona za korporacije kot predmetne značnice je predpona **CS=** (angl. corporate body name used as subject).

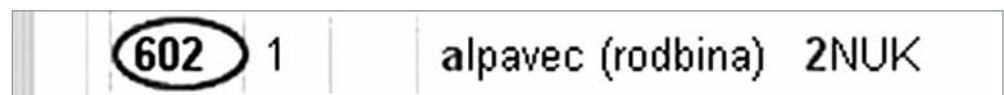

Slika 9: Primer korporacije kot predmetne oznake

Slika 10: Primer iskanja del o ustanovi Cankarjev dom

2.3 Rodbinsko ime kot predmetna oznaka – 602: FN=

Rodbinskemu imenu, ki ga vnesemo v podpolje 602\$a, dodamo kvalifikator, npr. Ipavec (rodbina), ter ga glede na vsebino bibliografske enote še podrobneje opredelimo s predmetnimi določili (602\$x\$y\$z\$w) in tako oblikujemo predmetni niz. Iskalna predpona za rodbinsko ime kot predmetno značnico je **FN=** (angl. family name).

Slika 11: Prikaz rodbinskega imena kot predmetne oznake

Slika 12: Primer iskanja del o rodbini Ipavčevih

Enako lahko iščemo grofe Celjske – Celjski (rodbina), rodbine Auersperg, Erberg, Lazarini, Attems, Habsburg, Herberstein, Lamberg, barone Ptujске – Ptujski (rodbina) in mnoge druge. Iskanje po rodbinah je priročno, ko moramo kot informatorji pomagati učencem in dijakom pri iskanju zgodovinskega gradiva za seminarske naloge in druge projekte.

2.4 Naslov kot predmetna oznaka – 605: TS=

V podpolje 605\$a vnesemo naslov obravnavanega dela in v podpolje 605\$i naslov morebitnega podrejenega dela. Tako kot pri preostalih predmetnih značnicah lahko

tudi naslov dodatno vsebinsko opredelimo s predmetnimi določili (605\$x\$y\$z\$w) in oblikujemo predmetni niz. Iskalna predpona za naslov kot predmetno značnico je **TS=** (angl. title used as subject). Tako iščemo dela, ki predstavljajo neavtorske in ljudske zapise, npr.: ts=bržijski spomeniki, ts=kalevala ipd.

2.5 Tema kot predmetna oznaka – 606: TN=

Tematske predmetne značnice se nanašajo na vsa strokovna področja in vsebujejo poimenovanja za posamezne entitete in poklice, rezultate človekovega uma in proizvode njegovega dela, naravne vire, snovi in proizvode iz narave, živa bitja, organe in dele telesa, naravne pojave in pojme iz narave, družbene pojave in pojme iz družbe, procese, stanja in gibanja, znanosti, panoge in dejavnosti, vrednote in lastnosti, imena narodov, ljudstev in plemen, jezike, dobe in geološka obdobja, splošne pojme, izpeljane iz lastnih imen ter objekte, ki jih ne moremo uvrstiti pod imenom naselja.⁶ V primeru možne nejasnosti jim dodamo kvalifikator, npr.: Internet (računalniško omrežje), Rak (medicina).

V podpolje 606\$a vnesemo izbrano predmetno značnico. Iskalna predpona je **TN=** (angl. topical name used as subject). Vsebino lahko natančneje opredelimo s predmetnimi določili, ki jih vnesemo v podpolja 606\$x\$y\$z\$w in oblikujemo predmetni niz.

Navajamo primera tiskanega strokovnega in leposlovnega dela:

606	1	aVreme wKnjige za mladino 2NUK
606	1	aVremenske ujme wKnjige za mladino 2NUK
610	0	zslv - slovenski avremenski pojavi

Slika 13: Primer teme kot predmetne oznake: strokovno delo na temo vreme, vremenske ujme

Iskalna zahteva v ukaznem načinu iskanja je lahko naslednja:

tn=vreme

ali

tn= vreme and dw=knjige za mladino

ali

tn=vremenske ujme

tn=vremenske ujme and dw=knjige za mladino

606	1	aBranje xV leposlovju 2NUK
606	1	aJudje yNemčija z1939-1945 xV leposlovju 602 2NUK
606	1	aSvetovna vojna 1939-1945 xV leposlovju 601 2NUK

Slika 14 a: Primer teme kot predmetne oznake: leposlovno delo na temo branje, Judje, druga svetovna vojna

Iskalna zahteva v ukaznem načinu iskanja je lahko naslednja:

tn=branje and dx=v leposlovju

ali

tn=judje and dx=v leposlovju

⁶ Splošni slovenski geslovnik, 2002.

Če pa želimo poiskati leposlovna dela o Judih iz določenega kraja, države in obdobja, je iskalna zahteva v ukaznem način naslednja:

tn=judje and dy=nemčija and dz=1939-1945 and dx=v leposlovju

Zgornji primer nakazuje, da lahko iščemo tudi leposlovna dela s temo o drugi svetovni vojni. Iskanje je naslednje:

tn=svetovna vojna 1939-1945 and dx=v leposlovju

Podobno lahko v iskalnem nizu kombiniramo med seboj tudi vse preostale predmetne oznake.

966	1	adruaga svetovna vojna 601 2NUK
966	1	aŽidje 602 2NUK

Slika 14 b: Primer kazalk v polju 966

Nesprejete oblike predmetnih značnic vnašamo v polja 960–969, ki jih povežemo s polji v bloku 6XX s povezovalnim podpoljem, v zgornjem primeru sta to podpolji 606\$6 in 966\$6, povezovalne vrednosti pa 01 in 02. Predmetna oznaka »Judje« ima tudi sopomenko »Židje«, prav tako lahko namesto sprejete predmetne značnice »Svetovna vojna 1939–1945« pri iskanju uporabimo pogostejše uporabljen izraz »druga svetovna vojna«. V katalogu sta polji povezani s povezovalnim podpoljem, zato lahko v iskalno zahtevo praviloma vpišemo tudi sinonimna izraza »tn=židje« oz. »tn=druga svetovna vojna« in dobimo ustrezne zapise z iskano tematiko.

2.6 Zemljepisni pojem kot predmetna oznaka – 607: GN=

V podpolje 607\$a vnašamo zemljepisno ime kot predmetno značnico, ki predstavlja vsebino bibliografske enote. Zemljepisne predmetne značnice vsebujejo poimenovanja za teritorialne enote, kot so države, pokrajine in mesta, zgodovinske teritorialne enote, celine in druga širša zemljepisna območja, naravne oblike, kot so morja, jezera, reke in gore, nebesna telesa, kot so planeti in zvezde ter druge zemljepisne enote, kot so arheološka nahajališča in naravni parki.⁷ V določenih primerih zemljepismu imenu dodamo kvalifikator, npr. Koroška (Avstrija).

Iskalna predpona za zemljepisno predmetno značnico (607\$a) je **GN=** (angl. geographical name). Vsebino natančneje opredelimo s predmetnimi določili, ki jih vnesemo v podpolja 607\$x\$y\$z\$w in tako skupaj z njimi tvorimo predmetni niz.

607	1	aŠkofja Loka	xZgodovina	wKnjige za mladino	2NUK
-----	---	--------------	------------	--------------------	------

Slika 15: Primer zemljepisnega pojma kot predmetne oznake: Škofja Loka z vidika zgodovine za otroke in mladostnike

Iskalna zahteva v ukaznem načinu iskanja je lahko naslednja:

gn= škofja loka

ali

gn=škofja loka and dx=zgodovina

ali

gn=škofja loka and dx=zgodovina and dw=knjige za mladino

⁷ Splošni slovenski geslovník, 2002.

2.7 Časovna predmetna oznaka – 608: CH=

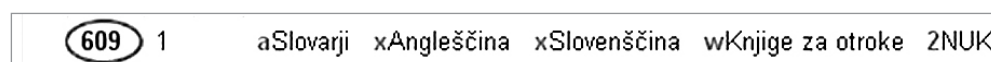
S časovno predmetno značnico v podpolju 608\$a opredelimo vsebino bibliografske enote, kadar je glavna tema določeno časovno opredeljeno obdobje. Časovne predmetne značnice so lahko izražene z besedami (imena geoloških in zgodovinskih dob) ali s številkami (letnice, stoletja). Uporabljamo krajšavo st. za stoletje, za časovni razpon med letnicami oz. stoletji pa uporabljamo vezaj (npr. 20. st., 1939-1945, 20.-21. st.).

Iskalna predpona za časovno predmetno značnico v podpolju 608\$a je **CH=** (*angl.* chronological heading). Časovno predmetno značnico natančneje določimo v predmetnem nizu z dodanimi predmetnimi določili v podpoljih 608\$x\$y\$z\$w.

Z iskalno predpono za časovno predmetno značnico lahko poiščemo dela o posameznih zgodovinskih obdobjih, npr.: ch=antika, ch=srednji vek, ch=1991-1995.

2.8 Formalna oz. oblikovna predmetna oznaka – 609: FS=

Oblikovne predmetne značnice (609\$a) označujejo vsebinsko obliko oz. zvrst bibliografske enote. Uporabljamo jo, kadar je vsebina oblikovno tipično organizirana (npr.: Leksikoni, Slovarji) ali kadar je vsebina podrejena obliki (npr.: Kolumne). Predmetna določila dodamo v podpolja 609\$x\$y\$z\$w. Iskalna predpona za oblikovne predmetne oznake je **FS=** (*angl.* form heading).

Slika 16: Primer oblikovne predmetne oznake: slovarji

Iskanje

Osnovno Izbirno Ukazno

Iskalna zahteva: fs=slovarji and dx=angleščina and ta=a

Izbor zapisov: knjige

Slika 17: Primer iskanja slovarjev (fs=), angleških (dx=), za otroke in mladostnike (ta=). Koda za strokovna dela za otroke in mladostnike je »a«.

2.9 Prosto oblikovane predmetne oznake – 610: DU=

V ponovljivo podpolje 610\$a vnašamo predmetne oznake, ki niso strukturirane v predmetnih nizih v poljih 600–609 in dopolnjujejo vsebinsko obdelavo bibliografske enote. Vsebujejo tudi izraze, ki jih še ni v kontroliranih geslovniki (SSSG in SGC). Iskalna predpona za prosto oblikovane predmetne oznake je **DU=** (*angl.* uncontrolled subject terms).

Z iskalno predpono **SU=** (*angl.* subject terms) lahko poiščemo vse predmetne oznake, tako tiste v predmetnih nizih kot tudi prosto oblikovane, ki so izpisane v vseh podpoljih v poljih 600–610.

Iskalna predpona **KW=** (*angl.* keyword) išče po vsebinskih in po formalnih podatkih o posameznem delu, ki so vneseni v indeksirana polja. Za iskanje po vsebini je predpona uporabna, kadar iščemo izraze iz anotacije, kateri je namenjeno podpolje

330\$a, ter za iskanje po podpolju 334\$a, v katerega vnašamo podatke o literarni nagradi. Rezultate iskanja je potrebno smiselno ovrednotiti zaradi široko definirane-ga iskalnega izbora, saj iščemo po celotnem bibliografskem zapisu.

3 Univerzalna decimalna klasifikacija (UDK) – 675

Polje vsebuje vsebinsko oznako bibliografske enote z vrstilci UDK. Podpolja so naslednja:

675\$a – UDK-vrstilec, 675\$b – UDK-skupina, 675\$c – UDK-vrstilec za iskanje in 675\$s – UDK-statistika.

UDK	PODPOLJE	ISKALNA PREDPONA
UDK-vrstilec	675\$a	DC=
UDK-skupina	675\$b	UG=
UDK-vrstilec za iskanje	675\$c	UC=
UDK-statistika	675\$s	US=

Slika 18: Univerzalna decimalna klasifikacija:podpolja 675\$a\$b\$c\$s in ustrezne iskalne predpone

3.1 Vrstilec UDK – 675\$a: DC=

V podpolje 675\$a vnašamo popolni vrstilec v skladu z zgradbo UDK. Če vsebino izrazimo z različnimi vrstilci UDK, se podpolje 675\$a ponovi (Šauperl, 2000). Iskalna predpona je **DC=** (angl. decimal classification).

Če je vrstilec UDK sestavljen s posebnimi oznakami, kot so: () , / , : , = , moramo vrednost iskanega vrstilca za predpono DC= obvezno vnesti z narekovaji, npr. iskanje priročnikov o biološkem oz. ekološkem vrtnarjenju z vrstilcem UDK: dc=»635:631.147(035)«.

3.2 Vrstilec UDK za skupino – 675\$b: UG=

V podpolje 675\$b vnesemo skrajšan vrstilec – UDK-skupino za bibliografije, ki je določena v lokalnem šifrantu posamezne knjižnice. Predstavlja podlago za izpis novosti v knjižnici. Izpolni se praviloma samo pri prvem polju 675. Iskalna predpona za vrstilec UDK za skupino je **UG=**.

3.3 Vrstilec UDK za iskanje – 675\$c: UC=

V podpolje 675\$c vnašamo skrajšan vrstilec UDK za iskanje, ki je enoten znotraj sistema COBISS. Uporabljamo globalni šifrant, ki omogoča iskanje v vzajemni bazi podatkov COBIB in v lokalnih bazah. Podpolje izpolnimo tudi pri ponovljenih poljih 675. Iskalna predpona za vrstilec UDK za iskanje je **UC=**.

Npr.: iščemo španska leposlovna dela za mladostnike, izdana v obdobju od 2010 do 2014. V ukaznem načinu iskanja za predpono zapišemo začetni vrstilec za književnosti-»uc=821« in s pomočjo kazalca (puščica) na desni strani okenca poiščemo vrstilec za špansko književnost – »821.134.2«. Ko kliknemo na izbrani vrstilec, se le-ta prenese v iskalno okno. Z Boolovim operatorjem »and« dodamo še iskalno predpono za namembnost, to je leposlovno delo za mladostnike (ta=e), ter obdobje izdaje (py=2010:2014).

Slika 19: Primer iskanja po vrstilcu UDK za iskanje – 675\$c (uc=), namembnosti (ta=) in obdobju izida (py=)

3.4 Vrstilec UDK za statistiko – 675\$s: US=

V podpolje 675\$s vnašamo skrajšan vrstilec UDK, ki uvršča bibliografsko enoto v posamezne statistične skupine, ki so določene v lokalnem šifrantu. Izpolni se praviloma samo pri prvem polju 675. Iskanje po vrstilcu UDK za statistiko je možno s predpono **US=**.

Sklep

V prispevku smo izpostavili blok za vsebinsko analizo (6XX) v formatu COMARC ter možnosti, ki jih imamo v okviru ukaznega načina iskanja v vzajemnem katalogu COBISS/OPAC. Predstavili smo posamezna polja in podpolja ter pripadajoče iskalne predpone, s katerimi lahko poiščemo bibliografske zapise glede na predmetne oznake in vrstilce UDK, ki jih v postopku vsebinske obdelave vnesemo v zapis.

V okviru predmetnega niza lahko z ustreznimi predponami iščemo po strukturiranih predmetnih oznakah, ki vsebujejo izhodiščno predmetno oznako oz. predmetno značnico: osebno ime – **pn=**, ime korporacije – **cs=**, rodbinsko ime – **fn=**, naslov – **ts=**, temo – **tn=**, zemljepisni pojem – **gn=**, časovno obdobje – **ch=**, obliko – **fs=** ter po dodanih predmetnih določilih: tematsko – **dx=**, zemljepisno – **dy=**, časovno – **dz=**, oblikovno – **dw=**. Z uporabo predpon za iskanje v okviru predmetnega niza lahko bolj natančno opredelimo iskalno zahtevo glede na vsebino, ki jo iščemo. Npr.: iščemo tematiko letnih časov v knjigah za otroke z iskalno zahtevo: »tn=letni časi and dw=knjige za otroke« in v vzajemnem katalogu COBIB dobimo 16 najdenih zapisov na dan 15. 10. 2014.

Prosto oblikovane predmetne oznake dopolnjujejo vsebinsko obdelavo in obsegajo tudi izraze, ki jih še ni v kontroliranih geslovniki ter so iskalne s predpono **du=**. Npr.: iščemo tematiko o računalništvu v oblaku z iskalno zahtevo: »du=računalništvo v oblaku« in v vzajemnem katalogu COBIB dobimo 289 najdenih zapisov na dan 15. 10. 2014.

S predpono **su=** lahko iščemo po vseh predmetnih oznakah v okviru bloka za vsebinsko analizo, tako po predmetnem nizu kot tudi po prosto oblikovanih predmetnih oznakah; s predpono za ključne besede **kw=** pa iščemo po vseh indeksiranih poljih v bibliografskem zapisu, torej tudi po poljih za vsebinsko analizo, zato je potrebno ustrezno ovrednotiti najdene zapise glede na iskalno zahtevo.

Iskanje po vrstilih UDK obsega več različnih možnosti iskanja: po celotnem vrstilcu UDK – **dc=**, po enotnem skrajšanem vrstilcu UDK za iskanje – **uc=** ter po vrstilcu za skupino UDK – **ug=** in vrstilcu za statistiko – **us=**, ki sta vezana na lokalni nivo.

Poznavanje knjižničnega kataloga kot informatorjevega osnovnega knjižničnega orodja je ključno za uspešno iskanje po bibliografski bazi. Predmetne oznake o

vsebin del in vrstilce UDK, ki jih pri bibliografskem popisu vnesemo v posamezna polja in podpolja, lahko glede na zahteve in potrebe uporabnikov v ukaznem načinu s pomočjo iskalnih predpon priključimo in uporabniku ponudimo možnost izbire del na iskano temo.

Pri oblikovanju iskalne zahteve z Boolovimi operatorji smiselno povezujemo predpone za iskanje po vsebini s predponami za iskanje po blokih za identifikacijo gradiva in kodirane podatke, po bloku glavnega opisa, blokih za opombe, povezovanje, sorodne naslove in po bloku za podatke o odgovornosti, ki smo jih spoznali v prvih dveh delih prispevka Strategije iskanja knjižničnega gradiva.

Viri

- Arnuš, T., Kobal, M., Ločniškar - Fidler, M., Pečavar, N. (2014, *interno gradivo*). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: osnovni priročnik za bibliotekarje. Ljubljana: Mestna knjižnica.
- COBISS/Katalogizacija : priročnik za uporabnike. (2008–). Maribor: IZUM.
- COMARC/B format (2010–). Maribor: IZUM.*
- COMARC/H format (2008–). Maribor: IZUM.*
- Ločniškar-Fidler, M., Kobal, M., Pečavar, N., Arnuš, T. (2013). Strategije iskanja knjižničnega gradiva: bloka za identifikacijo gradiva in kodirane podatke v formatu COMARC. Šolska knjižnica, letn. 23, št. 3/4, str. 132–151.
- Ločniškar-Fidler, M., Kobal, M., Pečavar, N., Arnuš, T. (2014). Strategije iskanja knjižničnega gradiva 2: bloka za identifikacijo gradiva in kodirane podatke v formatu COMARC. Šolska knjižnica, letn. 24, št. 1, str. 4–16.
- Kovač, T. (2006). Vsebinski opis leposlovja v NUK. Knjižnica, 50 (1-2), 163–170.
- Kovač, T., Ločniškar - Fidler, M. (2007). Vsebinski opis videofilmov. Knjižnice za prihodnost: zbornik referatov. Ljubljana, ZBDS.
- Spletni splošni slovenski geslovnik (2001–). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Spletni geslovnik COBISS.SI – SGC (2005–). Maribor: IZUM.
- Splošni slovenski geslovnik (2002). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Šauperl, A. (2000). Klasifikacija knjižničnega gradiva. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
- UDCMRF 2011 (2014–). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.*
- Univerzalna decimalna klasifikacija (2006). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- *E-priročniki se občasno spreminjajo in dopolnjujejo. Dostopni so z uporabniškim imenom in geslom.

-
- > **Mag. Marija Kobal**, prof. slov., je zaposlena kot bibliotekarka v Mestni knjižnici Ljubljana (MKL).
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: marija.kobal@mklj.si
- >> **Mag. Mateja Ločniškar - Fidler**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva v MKL.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: mateja.locniskar-fidler@mklj.si
- >>> **Nevenka Pečavar**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot klasifikatorka, katalogizatorica v MKL.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: nevenka.pecavar@mklj.si
- >>>> **Tatjana Arnuš**, višja knjižničarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo neknižničnega gradiva v MKL.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: tatjana.arnus@mklj.si

Priloga 1: Abecedni seznam predpon in njihov pomen

PREDPONA	Angleški izraz	Slovenski izraz (pomen)	COBISS
CH=	chronologicalheading	časovna predmetna oznaka	608\$a
CS=	corporatebody name used as subject	predmetna oznaka – ime korporacije	601\$a
DC=	decimalclassification	UDK-vrstilec	675\$a
DU=	uncontrolledsubjectterms	prosto oblikovana predm. oznaka	610\$a
DW=	form subdivision	oblikovno določilo	600\$w-609\$w
DX=	topicalsubdivision	tematsko določilo	600\$x-609\$x
DY=	geographicalsubdivision	zemljepisno določilo	600\$y-609\$y
DZ=	chronologicalsubdivision	časovno določilo	600\$z-609\$z
FN=	family name	predmetna oznaka – rodbinsko ime	602\$a
FS=	form heading	oblikovna predmetna oznaka	609\$a
GN=	geographical name	zemljepisna predmetna oznaka	607\$a
KW=	keyword	ključne besede	
PN=	personal name	predmetna oznaka – osebno ime	600\$a
SU=	subjectterms	vse predmetne oznake	600-610
TN=	topical name used as subject	tematska predmetna oznaka	606\$a
TS=	title used as subject	predmetna oznaka – naslov	605\$ai
UC=	*	UDK-vrstilec za iskanje	675\$c
UG=	*	UDK-skupina	675\$b
US=	*	UDK-statistika	675\$s

*V angleški izdaji UNIMARC-a ni predvidenih polj 675\$b, 675\$c in 675\$s.